

SİSFOS'UN KAYASINI DEVRALAN KADINLARIMIZ

Hale AKGÜN*

*Tüm evrenini yeniden,
Aldığın taşla inşa edeceksin
YERDEN!...*

*Tüm evrenini yeniden,
Attığın taşla inşa edeceksin
YOKTAN!**

Özet: Kadınlar insanlığın en ilkel çağlarında da yaşadıkları topluluklarda iki insan cinsine toplumun farklı yaklaşımı ile karşılaşıyorlar mıydı acaba? Yoksa toplumlar sözde uygarlık aşamasına geçtikten sonra mı bu farklılık ve bundan kaynaklanan mücadeleler ortaya çıkmıştır?

Yunan mitolojisinde, Odissea Destanında Homeros' un en hünerli ölümlüsü Korint kralı Sisifos, tanrılar tarafından büyük bir kayayı dik bir tepenin doruğuna yuvarlayarak çıkarmakla cezalandırılır. Her seferinde tam tepenin doruğuna ulaştığında kaya yeniden aşağıya düşecek, Sisifos aşağı inip kayayı bir daha çıkaracak, tekrar düşecek ve bu sonsuza dek sürecektir.

* Avukat, İstanbul Barosu

** Görsel Kaynak: Oya İnan

Bir kayayı dik bir dağın zirvesine sonsuza kadar çıkarmaya çalışma cezası, bana dünya kadınlarının binlerce yıldır süren hak arama mücadelelerini hatırlatmıştır hep. Kadının binlerce yıldır en temel insan haklarına sahip olma mücadelesinin hala sürmesi ile de yaşadığımız dünya düzeni kadınların sırtına Sisifos'un kayasını yüklemiş, onlar sırtlanıp tepeye çıkarmaya çalıştıkça da kaya geri yuvarlanmaktadır.

Sisifos: Tam tepeye çıkartıldığında sırtımda yaşamın yükü bu taş, hep o bildik tepeyi arşınlayan şu ayaklarım,

*Yalnızlık, aynılık, anlaşılmamıştık ve tüm bunların üstüne farklılığım,
Hades'in cehenneminden beter bu mahkumiyetten nasıl kurtulacağım?*

Kahin: Ey Mutlu Sisifos!

*Nasıl ki güneş vurduğunda açılır Apollon Tapınağı'nın kapıları,
Işık girsin diye kenara çekilen perdeler gibi kurtulacaksın dertlerden,
Genç bir kısrak gibi zincirlenemez iraden,*

Seni ilk defa kendi tepen yerine buraya getiren,

Cevaplar soruda çoktan verilmiştir, bakış aynada çoktan yansımıştır,

Tüm evrenini yeniden,

Aldığın taşla inşa edeceksin

YERDEN!...

Tüm evrenini yeniden,

Attığın taşla inşa edeceksin

YOKTAN! ¹

Fransız yazar ve düşünürü Albert Camus'nün II. Dünya Savaşı ortasında yayımlanan "Sisifos Söyleni" adlı deneme kitabında; Sisifos'un durumuna sonsuza kadar çare bulanamayacağının fakat saçma olarak isimlendirdiği durumu geriletebileceğinin farkındadır. Camus "tepelere doğru tek başına didinmek bile bir insanın yüreğini doldurmaya yeter." diyecektir. Bu boyun eğiş değildir, yenilgiyi kabul etmez

¹ Odissea Destanı; minimalya.blogspot

akıl ve bilinç gücüyle direnir. Ümidini kaybetmeyen, kendi kurtuluşu için çabalayan mücadele ve direniştir.

Kadınlar insanlığın en ilkel çağlarında da yaşadıkları topluluklarda iki insan cinsine toplumun farklı yaklaşımı ile karşılaşıyorlar mıydı acaba? Yoksa toplumlar sözde uygarlık aşamasına geçtikten sonra mı bu farklılık ve bundan kaynaklanan mücadeleler ortaya çıkmıştır?

Şu sözü çok sevmişim; "Kadın doğulmaz, kadın olunur!"². Yeryüzünde insan gelişimi, toplumsal yaşam incelendiğinde görülecektir ki kadının doğasından değil bu itiliş. Tarih boyunca, dinler, boş inançlar, ideolojiler, edebiyatlar yarattıkları kadın imgesiyle, böylesi bir itilişi hazırlayıp durmuşlardır. Cinsler arası farklılık insanın doğası değil, toplumların yarattığı gerçekliklerdir.³

İlkel toplumun temeli toplayıcılık ve avcılıktı. Kadın ve erkek arasında kadının çocuk bakımını da göz önüne alan eşitlikçi bir işbölümü var idi. Üretime eşit katkıda bulunuyorlardı. Aztekler, İnkalar ve özellikle dünyanın varlığını sürdüren en eski insan topluluklarından olan Avusturya yerlileri Aborijinlerden insanın geçmiş yaşam biçimlerini, toplumsal yapıyı görebiliriz. Doğa yasalarına göre yaşayan bu topluluklarda eşitlikçi ve özgürlükçü temelde cinsler arası işbirliğine dayanan toplumsal yaşam söz konusudur.

Aborijinler günümüze kadar uzanan en eski topluluk olarak incelendiğinde, tüm ilk çağ topluluklarında olduğu gibi toplumsal iş bölümünde asıl görevleri toplayıcılık olan kadınların, gündelik gereksinimleri karşılamak üzere erkeklerden daha fazla iş yaptıkları görülmektedir. Ancak kadınlar birer bağımsız üretici olduklarından kendi yaşamları üzerinde yüksek derecede denetime ve temel bir güce sahiptirler ve sınıfsız bir toplumun eşit ferdi konumunun bilincindedir yerli kadın. Kadınların özünde özgür olmadıkları aile yapısı bu nedenle ilkel yerli kabilelere değil uygarlık getirdiğini söyleyen beyazlara ait kabul edilir.⁴

Öyle ki bu ilkel dediğimiz toplulukta çağlar öncesinde günümüzde hala savaşımını verdiği sığınma evlerinin dahi mevcut oldu-

² Tanilli server, Ne Olursa olsun Savaşıyorlar, Alkım Yayınevi 1. Baskı 2006

³ Tanilli server, Ne Olursa olsun Savaşıyorlar, Alkım Yayınevi 1. Baskı 2006

⁴ Coşkun Eser; İnsanın Yaşayan Geçmişi, syf.78 Pera Yayıncılık 3.Basım 2008

ğunu görüyoruz. Bu kadar eşitlikçi toplumda neden sığınma evi var denildiğini duyar gibiyim. Ancak misyonları kadının yüküne destek olmak olan kadın dayanışma birimleridir bunlar. Bizzat kadınlar tarafından tasarlanıp, inşa edilen “Jilimi” adı verilen bu kadın evi veya kadın kulüpleri bekar kızlar, konuk kadınlar, hasta olan, yas tutan ve duygusal desteğe ihtiyacı olan kadınlara konut görevi yaparmış. Bu kadınların çocukları da burada bakılır, evli kadın gündüz konuk evine gelir gece aile evine dönermiş. Tekrar evlenmek istemeyen kadınlar ve eşleri ile oturmak istemeyen evli kadınlar da burada yaşarlarmış. Burası kadınların maddi ve ruhsal dayanışmasının mekanları olup erkekler için tabu olan mekanlardır. Bu kapsamda dünyanın ilk sığınma evleri diyebilmekteyiz ancak anlaşıldığı gibi kapsamı çok daha geniştir.⁵

Bu ilkel (!) dediğimiz toplulukta, ekonomik işbölümünde toplayıcılık görevini üstlenen kadının, sürekli göçebelik hayatı nedeni ile daha özgür hareket etmesi, yaşam düzeylerini yükseltmek, doğayla uyum içinde yaşamak için çok çocuk sahibi olması da tercih edilmeyen bir durum olduğundan çeşitli bitkilerle doğum kontrolü de uygulanmaktadır.

Şaşırılmaya devam ediyoruz; akrabalık yasaları da ancak kendi soyları dışındakiler ile evlenmelerini gerektirmektedir. Hatta bu nedenle çocuklara sıkı bir şekilde kendi soy bağları eğitimi verilirmiş⁶. Çocuklar eşitlikçi paylaşımcı, özgür ve mutlu büyütülmüş ta ki uygar(!) beyaz adam gelip; çocukları disiplin altına alma adına sert kontroller, ezberci baskıcı eğitimler uygulanana kadar⁷.

Bu topluluk gençliğin eğitimine de çok önem veriyor ve asıl önemlisi bu konuda kadınların rolünü çok üstün tutuyordu. Öyle ki çocukluktan yetkinlik dönemine ölüm ve yeniden diriliş olarak kabul edilen çok önem verilen bir törenle geçiliyor ve bu törenlerde yaşlı bilge kadınlar; aileler, bireyler, gruplar ve konuklar arasında uyumu sağlıyor. Bu törenlerde hem kız hem erkek çocuklar için bilgi ve fiziksel güç sınanıyor, doğaya, topluma, yasalara, kutsal atalara dair bilgiler aktarılıyordu. Ergin gence bir tartışmada mutlaka fikrini söylemesi gerektiği aksi taktirde kimsenin varlığını fark etmeyeceği biri olacağı da söyle-

⁵ Çoşkun Eser; İnsanın Yaşayan Geçmişi, syf.113 Pera Yayıncılık 3.Basım 2008

⁶ Çoşkun Eser; İnsanın Yaşayan Geçmişi, syf.66 Pera Yayıncılık 3.Basım 2008

⁷ Çoşkun Eser; İnsanın Yaşayan Geçmişi, syf.77-80 Pera Yayıncılık 3.Basım 2008

nerek sorgucu, özgür fikirli, baskılardan uzak, eşitlikçi, paylaşımcı bir genç nesil yetiştiriliyordu. Topluluk yasalarının düzenlenmesi ve uygulanması da bu aşamadan başlayan bilge yerlilerden alınan bilgilerle halka uzanıyordu.⁸

Bu örnekleri çok daha artırabiliriz. Ancak bunların bile yukarıda sorulan sorunun fazlası ile cevabı olduğu kanaatindeyim. Çağlar öncesinden beri erkeğin yaradılıştan fiziksel farklılığı ve fiziksel güç üstünlüğü, kadının bakımını üslenmesi nedeni ile kadının hep ikinci sınıf cins konumunda kaldığı, kalmak zorunda olduğu savının doğru olmadığı ortadadır. Peki ne olmuştur da bu işbirliği eve eşitlik bozulmuştur?

Tarih araştırmacıları, arkeologlar, antropologlar ve etnografya uzmanları yüz yılı aşkın zamandır ataerkillik ve anaerkillik, toplumlarda kadın erkek yaşayış şekillenmesi üzerine çalışmalar yapmaktadırlar. Bir kısım görüş; yetersiz araştırma ve bilgi ile, başlangıçtaki analık temelinin ilkel insanda doğurganlığın önem arz etmesi, babalık kavramının olmamasına bağlamıştır. Soy bağı kavramının farkına varılması ile erkeğin anayı ve çocukları sahiplenme ve anaerkilliğin yerini ataerkilliğe bırakmasına böylece de dinsel ahlakı temele bağlanmıştır. Diğer bir kısım ise; ataerkilliğin yıkıcı toplumsal örgütlenmeden doğduğunu, insanların birbirleri üzerinde hakimiyet kurması esasına dayandığını anaerkillik döneminin ise tersi dönem olmadığını ortaklık modeli olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşlerle anaerkillik eski çağlardaki kadın hakimiyeti, ataerkillik ise günümüzdeki erkek hakimiyeti şeklinde birbirinin karşısı hipotezler olarak algılanmaya başlanmıştır. Bunu kadın ve erkek arasında ki biyolojik farklılığın ataerkillik sürecini kaçınılmaz kıldığı tezi takip etmiştir⁹.

Neolitik Çağ'ın orta döneminde gerçekleşen ikinci teknik devrim ile (öküz, su, rüzgarın gücü, saban, rüzgar, yelkenli gemi, su değirmeni vb.) erkek tarım üretiminde kadının yerine geçer. Tarımda teknik keşiflerin fiziksel güç nedeni ile erkekler tarafından kullanılmaya başlaması kadını üretimin dışına itilerek üretileni işlemek üzere evine gönderdi. Erkeklerin üretim katkısının böylece öne geçmesi, oluşan artı-değerin erkeğin üretim alanında olması onun servet sahibi aynı

⁸ Coşkun Eser; İnsanın Yaşayan Geçmişi, syf.73-74 Pera Yayıncılık 3.Basım 2008

⁹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Ataerkillik>

zamanda mülkün sahibi olmasının koşulunu doğurmuştur ve kadın üzerinde ekonomik güç elde etmesini sağlamıştır. Elde edilen bu ekonomik güç kişisel mülkiyetle birlikte babalığa dayalı hukuku getirmiştir (babalık soyu, miras hakkı gibi). Besin artışı nüfusta patlamaya, yerleşik düzene geçmeye yol açar. Kabileler yerine köyler, kasabalar, şehirler kurulur. Sosyal sınıflar doğar, üretim çekişmeleri başlar ve tabi savaşlar. Mal paylaşımını önlemek malı artırmak için ve üretici olarak kadınlar aile içinde tutulur, sahiplenilir. Bu kadınların eve kapanmasının başlamasıdır. Kadınları cinsel ve ailenin hizmetçisi- üreticisi rollerine indirgenen yaşamı böylece başlayacaktır.¹⁰

Doğada hiçbir haksızlık eşitsizlik yoktur, en önemli doğal yasa olan akıl, herkesin birbirinin hayatına, özgürlüğüne ve malına saygılı olmayı emreder. İnsan akli ile doğanın yasalarına uyduğunda hiçbir zaman gerçekleşmeyecek haksızlıklar, insanların kendi topluluk yasalarını yazılı veya teamülü olarak, doğa yasalarının akıl süzgecinden geçirilmeden oluşturmaları ile kadınların sırtına haksızlıklardan oluşan bir kaya yüklenmiştir. Yüzyıllardır süregelen tüm hak arama mücadelelerine rağmen de tepeye çıkarılmaya çalışıldıkça geri yuvarlanan kaya misali en temel insan hakları konusunda dahi elde edilemeyen hakları neticesi savaşmaları bitmemektedir.

27 Ekim 1922 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk Bursa'da yaptığı konuşmasının bir yerinde: "Hiçbir mantiki kanıtı dayanmaksızın birtakım geleneklere ve inançlara bağlı kalmakta ısrar eden milletlerin gelişmesi çok güç olur ve belki de hiç gerçekleşmez. Gelişim yolunda bağları koparamayan ve engelleri aşamayan uluslar akla uygun düşen ve gereksemelere ayak uydurabilen bir zihniyetle hayata bakamazlar. Bunlar engin hayat felsefelerine sahip başka milletlerin egemenliği altına girip onların tutsağı olmaktan kurtulamazlar" sözleri ile bireysel ve toplumsal tutsaklığa son vermenin tek yolunun bilim ve akıl olduğunu vurgulamıştır.

Prometheus ilk insanı çamuru gözyaşlarıyla karıştırarak yarattı. Buna aslanın gücünü, tavusun kibrini, tilkinin kurnazlığını, tavşanın ürkekliğini kattı. Fakat insan çıplaktı, kendisini koruyacak hiç bir şeye sahip değildi. Doğduğu günden itibaren acıları, üzüntüleri, ve bitmek

¹⁰ Tanilli Server, Ne Olursa olsun Savaşıyorlar, Alkım Yayınevi 1. Baskı 2006

bilmeyen ihtiyaçları başlıyordu. Biz insanlar eğer, bilgili ve güçlü ve de adaletin yerini bulması için yeterince cesur, merhametli, saygılı ve onurlu, çalışkan ve de dürüst yani erdemli olabilirsek, Prometheus'un çamurdan şekillendirdiği Athena'nın da üfleyerek can verdiği, Titanların kötülük ve çirkinlikleri ile Zagreus'un saflığı, temizliği ve güzelliğinin karışımı çamur olmaktan çıkarak, gerçek insanlar olacağız.

"Hiç bir şey eyleme geçen cahillik kadar korkunç olamaz." Konfüçyus